

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 12.

V Ljubljani, dne 1. decembra 1909.

Leto 39.

POVSOD BLAŽENI MIR.

Kamor ozrem se,
diha skrivnostno
sveti večer.
V gozdu, na polju,
v vsaki vasi
blažen je mir,
saj ga razgrinja
sveti večer.

Gozd se ne gane.
V sanjah prelestnih
mirno stoji;
koga motiti,
mir mu kaliti
saj se boji,
ker Odrešenik se
to noč rodi.

Ljubko razširja
vonj se kadila
lahno čez vas.
V kočah in hišah
moli družina,
poje naglas,
ker obiskal je
Kristus zdaj nas.

Mokriški.

ZIMA . . .

Zima, zima, zima,
starka velih lic,
to vam jih nasuje
srebrnih petic.

Kaj če ne zvenijo
zvonki: cin, cin, cin . . .
kot da pel bi zvonček
iz visokih lin!

Hoja, grda starka
bledovelih lic,
pa spomladi pride
sušec tvoj možic?

In petice bele
vse ti raztopi . . .
prav, jaz pravim, prav bo —
Prav se ti godi.

Ostoj Gorislav.

ZBOROVANJE NA ZELENI TRATI.

Spisal Ivan Kranjskogorski. (Konec.)

Medtem pa je Lovro pisal na beli papir pritožbo na ministra. Težko mu je bilo pisati. Dolgo in dolgo je premišljeval, kaj in kako naj zapiše. Naposled se mu je vendar posrečilo, in spravil je skupaj celo pritožbo. Prebral jo je še enkrat in zdela se mu je prav dobra. Zato se ga je polotila samozavest. Prepričan je bil, da že veliko zna in bo kmalu dosti učen za poslanca. Saj zna pisati že pritožbe. Imenitno se mu je tudi zdelo, da bo zvedel o njegovi nesrečni domačiji minister in morda še cesar sam. Tudi shod bo imel in zborovanje ter bo govoril kot poslanec. Vsi ga bodo poslušali in se čudili njegovi modrosti. Pri vsej nesreči, ki ga je doletela, bo doživel vendar tudi nekaj lepega. Pokazal bo namreč svojo modrost pred svetom.

Boben je pel naprej, in na Zeleni trati se je zbralo celo gručevje otrok. Tam so gledali razvaline Lovrove domačije, in vsem je bilo hudo, ko so videli njegove objokane oči. Pomilovali so ga in izkušali tolažiti. On pa je javil z resnim obrazom in z moškim dostojanstvom, da se začne shod in zborovanje.

Otroci so umolknili, in Lovro je stopil na leseni čeber sredi trate. Zamahnil je z roko in začel govoriti o svoji nesreči. Na dolgo in široko je razlagal, kako je premišljeval o zboru in o ministrih. Medtem pa da se je pritihotapil sosedov kozel, ki ga vsi poznajo, ter mu je uničil domačijo. Kaj naj stori? Ves je obupan. Vendar pa mu je prišla še o pravem času dobra misel v glavo. Sklenil je, da stori ravnotako, kot so storili možje včeraj na svojem shodu. Ti so se pritožili na ministra zaradi škode, ki jim jo dela divjačina, in minister bo naredil take postave, da bo spet vse v redu.

„Dragi moji volivci,“ je nadaljeval Lovro, „tudi nam je storil sosedov kozel veliko škodo. Tudi mi se moramo pritožiti. Zato sem sklical zborovanje na Zeleni trati, dragi moji volivci, da se posvetujemo in pritožimo na ministra.“

„O — na ministra!“ so se začudili otroci. „O to je lepo! Le se pritožimo, le!“

„Pritožimo se! Ta kozel nam je storil že veliko hudega!“ Taki klicji so se čuli izmed otroške trume.

„Da, dragi moji volivci,“ je nadaljeval Lovro „na ministra se pritožimo in celo na cesarja! Prosim vas, dragi moji volivci, da vsak pove, če ima kako pritožbo proti sosedovemu kozlu. Roko naj dvigne in naj govori!“

In dvignila se je cela truma, da so se gibale roke po zraku nad glavami kot klasje pred vihro.

„Jaz, jaz! Jaz imam pritožbo!“ Vsak je hotel govoriti in tožiti sosedovega kozla. Zavladala je velika zmešnjava, nastal tak krik in vpitje, da drugdrugega niso razumeli. Lovro je nekaj časa molče gledal v ta hrup,

potem pa je povzdignil krepki glas in zahteval miru. Vsak posebe naj pove, kar mu leži na srcu! Stopi naj na čeber in naj govori!

In otroci so stopali drugzadrugim na vzvišeni prostor in so se pritoževali čez kozla. Tega da je podrl na tla, onemu je raztrgal srajco in ga hotel vreči ob zemljo, pa mu je še o pravem času odnesel pete. Zopet drugemu da je izbil pisker z mlekom vred iz rok, da se je razbil pisker in da se je razlilo mleko.

Tako so pripovedovali otroci in se pritoževali čez kozla. In ko so se vsi razvrstili, je spet Lovro stopil na čeber in je povzel besedo. Rekel je, da je čul in spoznal kozla krivega mnogih pregreh. Ne da se drugače pomagati ko — s pritožbo na ministra. To pritožbo da je že napravil, toda samo zase. Treba bo pristaviti še pritožbe in zahteve drugih. Zato naj počakajo nekoliko. Dva najmodrejša pa naj mu pomagata sestaviti še konec pritožbe na ministra. Vsedli so se najmodrejši in začeli misliti in ugibati, kako bi zapisali. Drugi otroci pa so se živo pogovarjali o ministrih in o kozlu, ki ga gotovo zadene občutna kazen. Oni pa bodo dobili odškodnino za škodo in za prestani strah.

Medtem pa je nestrpno stopical kozel po sosedovem dvorišču, ki je stalo prav zraven Zelene trate. Prav nič ni slutil, kakšna sodba se sklepa nad njegovo rogato glavo. Dolgčas mu je bilo, ker ni dobil ničesar, s čemer bi se kratkočasil. Maček, ki ga je tako rad podil, mu je ušel na visoko streho in se grel tam v gorkih solčnih žarkih. Psička ni bilo doma, da bi ga zjezil in spravil do togotnega lajanja. Tudi kokoši so mu vse zbežale z dvorišča. Zato je stopical samega dolgčasa nestrpno okrog. Ko pa začuje otroško vpitje tik za ograjo na Zeleni trati, priskaklja k plotu in gleda skozi špranjo, kaj se pravzaprav godi tam, da je tako živo. Vidi celo trumo otrok, ki kriče in skačejo semtertja. Misli si: Tu bi bilo zame, tu bi si lahko privoščil nekaj kratkega časa! Hitro se obrne in skoči k zaprti lesi. Kima in kima z bradato in z rogato glavo ter premišljuje, kako bi jo odprl.

Lovro pa je izgotovil medtem s svojimi pomočniki celo pritožbo. Stopil je na čeber ter to naznanil zbranim otrokom. Vsak, kdor že zna pisati, — je rekel — se mora podpisati na to pritožbo. Kdor pa pisati ne zna, naj naredi samo križ. Minister bo že vedel, kdo ga je napravil.

„Sedaj pa, dragi moji volivci,“ je nadaljeval, „vam bom prebral pritožbo, ki jo pošljemo na ministra“.

Med otroki je zavladalo veselje in nastal je hrup.

„Prosim, dragi moji volivci, mir! Pritožba se glasi takole:

Slavni minister!

Kozel mekeče, ovca bekeče; ovca uboga kozel pa neče. Kozel poskoči na Lovrovo domačijo in poruši celo domačijo. Lovro se joče in milo prosi ministra in cesarja pomoči in podpore.

Slavni minister! Kozel mekeče, ovca bekeče; kozel otroke po tleh pomeče, jim piskre pobije in mleko razlije. Otroci prosijo odškodnine za strah in bolečine. Nad kozla naj pošlje minister en cel bataljon, ker kozel je res hud kajon! Naj ga ministrova mati speče in še podpisanim pošlje eno kreče!“

Ko Lovro prebere to pritožbo, nastane velikansko veselje med otroki. Skakali so po Zeleni trati ter kričali, da je šlo vse skozi ušesa.

„U juhuj! Prav je, dobro je! Na ministra, na ministra! Odškodnino bomo dobili in kreče. Juhuj!“

V tem pa je odprl kozel leso s sosedovega dvorišča ter se prikazal pri vhodu na Zeleno trato. Debelo je gledal vriskajočo množico in kimal z bradato glavo ter si oblizoval usta. Ni pa vedel, kakšna sodba je bila izrečena zoper njega.

Lovro še enkrat stopi na leseni čeber. Rad bi bil izpregovoril še enkrat. Zdel se je sam sebi imeniten; kajti otroci so mu ploskali in vpili:

„Živio, Lovro, živio naš Lovro!“

Prerivali so se okrog njega, in nastala je cela gñječa. Lovro pa je dvignil roko in mahal z njo po zraku ter kričal na vse grlo:

„Dragi moji volivci! Odškodnino hočemo, odškodnino! Kje je pravica! O pridi, pravica!“

Komaj pa je izgovoril zadnje besede, že je pokimal kozel in se zaletel vanj z vso močjo ter ga podrl med otroke . . .

Nastal je krik in vik ter neznosna zmešnjava. Bežali so otroci drug-čezdrugega. Padali so in klicali na pomoč. Tudi Lovro se je dvignil, da zbeži, pa kozel ga spet podere na tla in ga tišči z rogato glavo ob zemljo. Že je mislil Lovro, da je prišla njegova zadnja ura. V strahu in žalosti začne miło jokati in klicati na pomoč. Slednjič se mu vendar posreči zbežati. Priteče k drugim pred Groševo hišo, kjer so otroci jokaje pravili Groševemu očetu, kaj se je zgodilo. Bil je Lovro ves upehan in preplašen.

Sosedov kozel pa se je ponosno razkoračil na Zeleni trati. Ozrl se je okrog in nikjer ni videl več nikogar. Z nogami je teptal beli listek, na katerem je bila napisana pritožba proti njemu. Vso je poteptal in raztrgal. Potem pa se je še enkrat ozrl okrog, zadovoljno pokimal z bradato glavo in sam odšel nazaj na sosedovo dvorišče.

Oče pa niso milovali Lovreta. Okregali so ga, zakaj ne zapre lese na Zeleno trato. Če bi bil storil to, bi kozel ne bil mogel razdreti njegove domačije. Sam je kriv; on ima pamet, kozel pa ne.

„In tisto zborovanje?“ so se razhudili oče. „Še enkrat kaj takega, pa bova imela midva zborovanje, in takrat ti ne bo dobro!“

Otroci so se potuhnjeno razšli. Pozabili so na pritožbo, na ministra in na odškodnino. Lovro pa se je zaprl na Zeleno trato in se stisnil v senco k sosedovemu plotu. Tam je premišljal, kaj naj stori. Proč so bile zlate sanje o ministrih in o poslancih. Nič več ni maral za pritožbo, ki je ležala razstrgana na Zeleni trati. Premišljeval je samo, kako bi postavil iznova svojo domačijo.

Ko je tako mislil ves žalosten in objokan za sosedovim plotom, pa je pomolil kozel glavo skozi ograjo, pokimal mu je in porogljivo zameketal:

„Mek, mek!“

Iz službe.

Končno je vendar le prišel tisti dan, na katerega je Hlodičev France tolikokrat mislil med vsem dolgim letom! — Kadar mu je delala živina na paši največ preglavice, da je v njem kipela jeza, takrat se je domislil tistega dne, in laže mu je bilo vselej. Če se mu je stožilo po domu in bi bil najrajši zapustil Rukinovo hišo ter jo pobrisal domov, takrat se je spomnil tistega dne — in ostal je še naprej pastir pri Rukinovih. Vedel je, da pride gotovo tisti trenotek, ko bo konec njegovih težav pri tej hiši, ko bo rekel „z Bogom“ in bo odšel domov k staršem, bratom in sestram. Sicer bo treba iti seveda zopet služiti, pa poiskal si bo boljšo hišo in bliže doma.

Ta srečni dan, na katerega tolikrat mislijo posli, je Šentjanževo, ko zapuščajo službe in gredo za nekaj dni domov. Samo štiri dni imajo svoje — od Šentjanževega pa do novega leta — v vsem dolgem letu. Takrat so sami svoji gospodarji cele štiri dni. Kdo bi si jih ne zaželel letih dni, če mora celo leto poslušati druge in prenašati neredko sitnost gospodinje in slabo voljo gospodarja! — Zlasti je pa pastir — kot najmlajši posel — često največji revež. Njemu lahko vsakdo ukazuje od gospodarja do slabotnega hlapčka, ki komaj streže živini. Komur se poljubi, ima pastirja za norca. Ali je potem čuda, če si tudi ubogi pastirček zaželi tistega dne, ko bode pospravil zaslužek celega leta v žep, povezal culico in jo odrinil k svojcem? — —

No, končno je vendarle res prišlo Šentjanževo!

Sicer je tistega dne zavijala burja okrog oglov in se igrala z drobnim snegom; vendar se je zdel ta dan pastirju Francetu lepši kakor najlepši pomladanski dan, ko se poigrava vetrič z razcvetajočimi se cveticami na travnikih, in ko poje kukavica v mladozelenem gozdu.

Zjutraj je France še opravljajl živino. Nakrmil jo je, nastlal ji in jo napojil. Hitro mu je šlo delo izpod rok. Bil je dobre volje, da si je žvižgal in pel. Le nazadnje, ko je bilo že vse odpravljeno in je že zaprl hlev, se ga je hipoma polotila neka otožnost. Kakor bi bil nekaj pozabil, je zopet odprl hlev, pa vzel od vsakega živinčeta slovo. To je pogladil, ono potrepjal z roko, tisto prijel za roge in ji rekel dobro besedo itd. In živina ga je gledala z velikimi brezizraznimi očmi. Francetu se je pa zdelo, da ga živina razume. Četudi ga je često jezila na paši, vendar mu je bilo mnogo boljše ondi nego doma, ko so nad njim kričali vsi domači. Na paši je bil pa on gospodar in je delal, kar je hotel. Dostikrat je le pri živinci pozabil na vse težave. — Ko se je tako poslovil od vsake živine, je kar samaobsebi izginila tudi tista otožnost.

Preoblekel se je v novo obleko in obul nove črevlje. Vse to si je zaslužil in je dobil ravno pred prazniki. Stare stvari pa je povezal v culico.

„Tako, zdaj pa grem,“ reče in stopi pred gospodarja, ki je sedel za mizo ter pušil tobak.

„Kaj že, France?“ Gospodarjev glas je bil nenavadno prijazen in mehek.

„I, pa počakaj, da boš še kôsil pri nas,“ de' gospodinja, ki je stopila ravnokar v hišo. Tudi njena govorica je bila vsa druga kakor med letom.

„Veste, daleč imam in ne morem čakati.“

„Ti pa prinesem malo kave, da boš imel vsaj kaj toplega v želodcu. Danes je itak precej mrzlo.“

France se je hotel zahvaliti tudi za kavo; a že je odšla gospodinja in se kmalu vrnila s skledico in z velikim kosom belega kruha.

France je sedel, jel in si mislil: „Lej, no; saj niso tako slabi ljudje, kakor sem mislil. Kako lepo in prijazno ravnajo z menoj, kakor bi bil njihov sin, ne pa pastir. Skoro grem malo težko od njih.“

Medtem je dal gospodar Francetu zaslužek na mizo, pa rekel: „Tu imaš, France, deset kron. Dobro jih spravi, da jih ne izgubiš. Deset kron so pa že oče vzeli poleti.“

Gospodar je že zavezoval mošnjiček in ga spravljaj v žep. Pa kakor bi se bil nečesa domislil, ga je zopet odprl ter porinil pred Franceta tri dvajsetice.

„Na, to imaš še povrhu, ker nisi bil napačen pastir.“

„Hvala lepa za vse; Bog vam povrni!“ odgovori France in spravi bankovec v mašno knjižico, dvajsetice pa v žep, ker ni imel denarnice.

„Pa ne bodite hudi, če sem vas kdaj razžalil ali razjezil.“

„Le priden bodi, kjerkoli boš! Pri nas bi še lahko ostal; tudi bi ti nekaj priboljšali. Pa če nočeš, kaj hočemo.“

„Z Bogom!“

Podal je vsem roko, zadel culico na ramo in odšel.

* * *

Zunaj je Franceta objela mrzla burja in mu vrgla drobnega snega v obraz. Pa on se ni dosti zmenil za to. Potisnil si je klobuk na oči in jo mahnil po stezi proti cesti. Imel je tri ure hoda do doma. No, malo mrzlo je bilo, a drugače se je šlo še prav dobro po cesti. Med potjo se pa človek že ugreje.

France jo je dobro rezal proti domu. Nobeno slovo ni lahko in tako je bilo tudi njemu nekam težko, ko se je poslavljaj od Rukinovih. Človek se privadi tudi strogim in sitnim ljudem, in ljudje se navadijo na človeka. Zato se je težko ločiti. A komaj je bil France na cesti, je že popolnoma pozabil na Rukinove. Veselje mu je napolnilo srce; saj je šel domov. In kje je bolje nego doma. Zdajpazdaj se je potipal, če ima še mašno knjižico — zaradi bankovca. A ko se je prepričal, da jo ima še in ko je malo zarožljaj z dvajseticami v žepu, takrat se je njegovo veselje še povečalo, da bi bil kar vriskal in pel.

Za dobro uro je bil že blizu vasi sredi pota. Zunaj vasi je bila tik ceste gostilna z malo prodajalno in trafiko. Domislil si je France, da bi bilo dobro, če bi kupil nekaj sladkorja za manjše bratce in sestrice, da ne pride tako praznih rok. —

Vstopi.

„Za dvajset vinarjev cukrčkov!“

Debelušna ženska ga pogleda izza omar.

„Kje si pa služil?“

„Pri Rukinu.“

„E, tam je bilo hudo, kaj?“

„Tako.“

Dala mu je sladkorja; a France je še vedno stal, kakor bi še česa rad.

„Kaj boš še kaj kupil?“

„Dve smodki mi še dajte“. Nekako boječe je odgovoril.

„Smodke?! Pa boš ti kadil?“

„Ne; očetu bom nesel.“

Kar samoobsebi mu je prišlo, da se je tako strupensko zlagal.

Ko pa se je približal vasi, si je zapalil smodko, češ, saj sem si jo pošteno zaslužil. Naj me vidijo ljudje! Cigarete dandanes tako kadi že vsak pob...

Hlodičev France ni do takrat kadil ne cigaret, še manj pa smodk in sicer za to ne, ker jih ni imel. Včasih je pa le dobil kako cigareto in jo popihal. To se mu je zdelo imenitno, četudi mu ni bilo pri vsej tej imenitnosti nič kaj dobro v želodcu in v glavi. Danes si je pa kupil celo smodk, da se bolje postavi.

Napravi par dimov — in bil je jako zadovoljen. To vse drugače diši, kakor tisti papir, seveda! Prav moško jo vleče skozi vas in se ozira, kdo ga vidi. Par psov ga res oblaja; a ljudi pa ni nikjer. Sedeli so največ pri kosilu, ker je bilo ravno nekako poldne. Zato France ni bil posebno zadovoljen s svojim postavljanjem. Ljudje ga niso videli in — — — razen tega se mu je začelo v glavi vrteti.

Izprva mu je ugajala tista čudna omotica. Zdelo se mu je, kakor bi bil malo pijan. Tako je koračil precej hitro in možato skozi vas. Za vasjo pa je bilo že slabše. V glavi se mu je vedno bolj vrtelo, da niso plesale samo snežinke pred njegovimi očmi, ampak tudi drevje in ploti, ki so se jedva videli iz snega. Še celo gore so se začele v ozadju premikati.

Pa da bi bilo ostalo samo pri glavi, bi bilo že še nekako. A tudi želodcu ni bilo prav, da je njegov gospodar France kadil smodko. Slabilo ga je, in sline so mu kar tekle iz ust. Iz želodca pa se je slabost razlezla po vseh udih tako, da se je France opotekal po ozkem tiru kakor pravcati pijanec. Zagazil je celo s tira na stran. Culica je zdrsnila s palice, ki jo je imel na rami, in padla je v sneg. Precej časa je trebalo, preden jo je France zopet pobral, nataknil na palico in zadel na rame. Skobacal se je zopet na tir in je kolovratil dalje. Pa šlo je vedno slabše. Ves svet se je vrtel pred njim, in slabost ga je vednobolj oklepala. Že parkrat je zagazil s tira ter se spravil z največjo težavo zopet nazaj na cesto. Tretjič je pa omagal v snegu na svoji culici.

Burja je pa brila vedno enako in trosila na Hlodičevega Franceta droben sneg.

* * *

Tistega popoldne se je vračal po cesti stari Anžetov hlapec. Odpeljal je bil deklo na njen dom v precej oddaljeno vas in sedaj se je peljal domov s praznimi sanmi. Dasi je tudi on služil pri Anžetu, vendar ni šel tiste dni nikamor, ampak je kar ostal pri svojem gospodarju, kakor že več let. Čemu bi pa tudi hodil, ko ni imel iti kam. Svojih ljudi ni več imel in pri Anžetu je bil kakor doma. Saj bode že dvajset let, odkar služi pri isti hiši.

Ko zagleda, da leži nekdo ob cesti v snegu, ustavi konja.

„He, ti! Kdor si, vstani! Tu boš zmrznil, četudi si pijan.“

A France ni nič videl in nič slišal. —

Hlapec še enkrat bolj zakriči. Pa ker se tudi sedaj oni v snegu nič ne zgane, stopi z voza in pogleda, kdo je.

„Lej ga, no; to je pa Hlodičev iz naše vasi! Ali se je žaba napila, ali kaj. He, France, vstani!“

Stresel ga je za ramena, in France je odprl motne oči in zastokal. Hlapec pa ni dosti premišljal, ampak ga je vrgel na sani, dobro pokrnil in pogнал.

Med potjo se France ni nič zavedel. Ležal je na saneh bled in prepadel. Ko se je pa Anžetov peljal mimo Hlodičevih, jih je pa poklical ter jim izročil fanta. Razložil jim je, kako in kje ga je našel. — — —

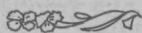
Oče in mati sta ga spravila v hišo in takoj v posteljo. Iz Franceta niso mogli tisti dan ničesar zvedeti. Ležal je v neki omotici in močno bljuval.

Le očetu se je zazdelo, kaj je moralo biti. Razvezal je culico in preiskal žepe nove obleke, ki jo je imel na sebi. V enem žepu je našel celo smodko, v drugem pa polovico. Takrat se je domislil, kaj se je najbrže zgodilo. — —

Pastir France pa je imel tisto leto slabe poselske počitke. Drugi dan je bil sicer že zdrav in je še sam prebrskal vse žepe in culico. Vse je našel; nekaj drobiža, sladkorja in tudi poldrugo smodko. Le mašne knjižice, kjer je bil bankovec za deset kron, le tiste ni bilo nikjer. Gotovo jo je bil zgubil, ko se je kotal po snegu. Sicer jo je bil šel iskat, a je ni našel, ker je bil sneg čez noč močno zamel. Tako je šel zaslužek dolgega pol leta rakom žvižgat zaradi smodke in Francetovega postavljanja.

France pa še danes dobro pomni, kdaj je kadil prvo in zadnjo smodko.

Kompoljski.

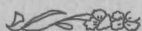

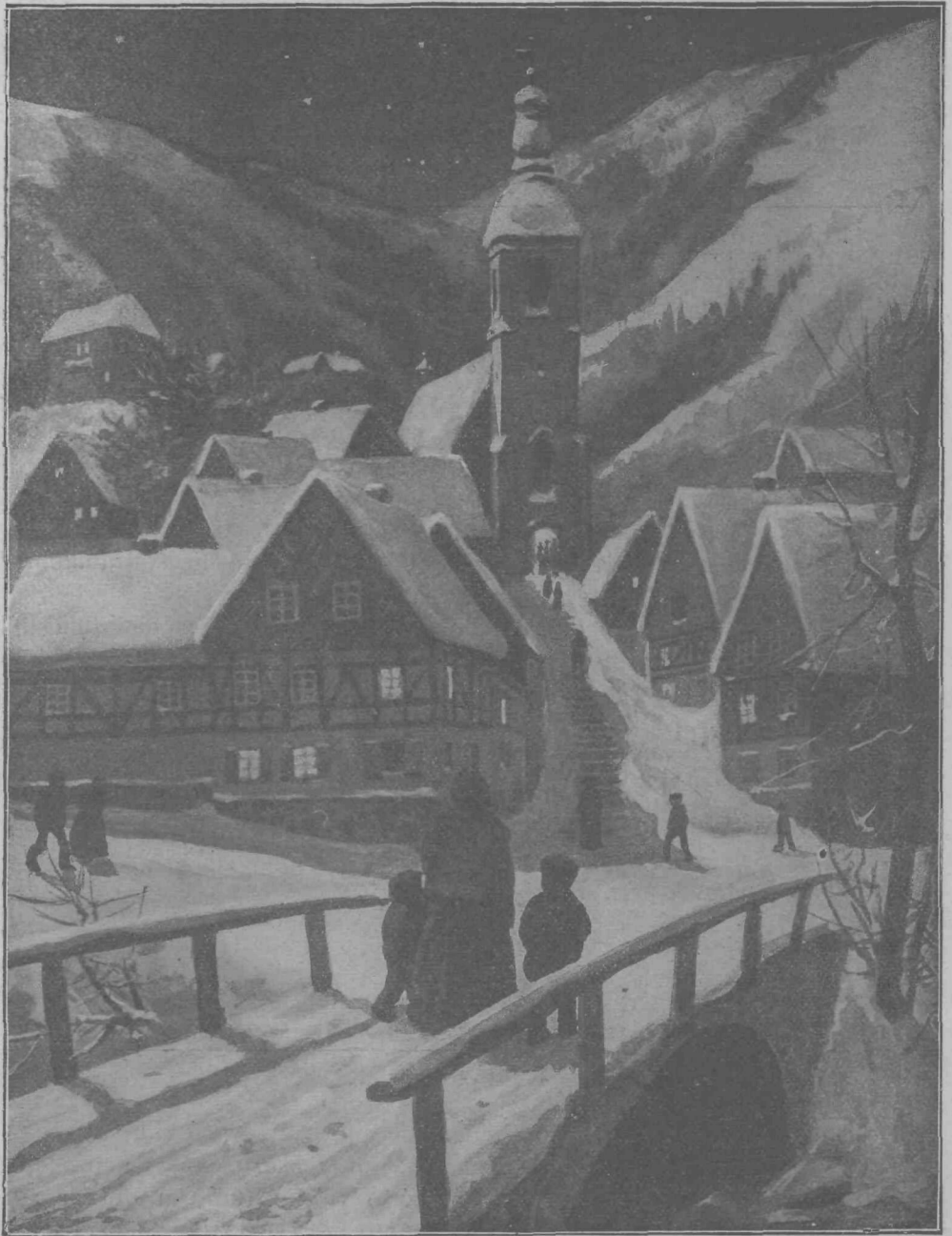
ZIMA.

Zima stopa čez goré,
mrzle njene so roké.
Čuden ima s sabo meh,
ko odpre ga — pada sneg.
Če dotakne se vodé,

kapjlice se brž strdé,
da čez vodo podrči,
kdor za svojih se kosti
zdravje preveč ne boji . . .

Stepin.

K polnočnici.

K MAMICI!

Sveti večer! Kdo se ga ne zaveseli, kdo se ga ne raduje? Sveta noč! Kdo je ne pričakuje z velikim hrepenenjem! Saj so peli to noč angelci v Betlehemu: Slava Bogu v višavah in mir ljudem na zemlji!

In vendar ihti Anica v tej noči: ihti in plaka sirota Anica . . .

* * *

Otožno in zaspano brli svetilka v bajtici na samotnem hribčku.

Prazna je hišica in dolgočasna. Ah, lani je bila v tej hišici še sreča! V kotu so stale jaslice; letos jih ni! Mamica je bila še živa; letos je ni! Umrla je sreča, umrlo je veselje Aničino.

Lani še je bil oče še dober in skrben, a zašel je čez leto v slabo družčino, zapravlil premoženje in pobegnili s potepuhi v Ameriko. Mamica je jokala . . . Prišla je bolezen, prišla je smrt, vzela dušo mamice, in Anica je ostala sama!

In letos je tako prazna ta izba, lani pa je bila tako prijazna.

In Anica plaka pri peči in sanja o lanski sreči; a letos je sama! Kdo jo ljubi! Le stara teta; a ni je. Zjutraj je šla k daljnim sorodnikom; obljubila je, da se pod noč vrne, a je ni!

Motno brli svetilka, Anica pa se spet potaplja v sanje, polne blaženosti, polne sreče. Mamica sedi pri njej in ji pravi o Mariji in sv. Jožefu, kako sta iskala prenočišča v Betlehemu, a ga nista našla, kako sta šla v samotni hlevček, in tam je prišel Mesija na svet . . . In oče sedi poleg, kadí iz pipe in poslušá.

Vrata zaškripljejo. Kdo pride? Anica skoči pokoncu, pomane si oči in gre napol v sanjah v vežo. Morda so prišli oče!

„O teta, ste se vendar vrnili! Koliko časa vas ni bilo!“

„Nisem mogla prej. Pot je slaba. Zdaj se pa brž opravi, da greva k polnočnici!“

* * *

Dve osebi stopata po snegu, blestečem in lesketajočem se v najrazličnejših barvah. Anica in teta. Anica v najlepšem, vendar siromašnem krilu, zavita v ruto materino. Poleg nje teta, tudi bolj siromašno oblečena. Tiho stopata druga poleg druge . . .

Zunaj pa sanja noč, božična noč . . . Na njenem belem krilu lesketajo biseri ledu v najbistrejših barvah. Luna, bleda in velika, plava po nebesnem morju; zvezdice, zlate in sanjave, trepečejo visoko gori, in oblaki so razkropljeni kakor bleda čreda ovčic. Po poti, potreseni z ledenimi kristali, pa stopa Anica in teta. Mrzla srebrna luč lunina jima seva v lice. Mrzla je noč, a Anice ne zebe; saj jo objema in ogreva misel na mater . . .

V svetišču božjem sta . . .

Bim bom, bim bom... Polnoči! Svečano in praznično zapojo zvonovi. Njih glas se razliva, potresava se in se izgublja v tiho noč...

K oltarju pristopi duhovnik. Plašč ves zlat in kakor potresen z diamanti. Orglje pojo veličastno himno. Na oltarju se vse lesketa v tisočerihih lučih. Dim kadila objame oltar in poljublja bele njegove stebre...

Anica sanja... Vidi mamico, vidi očeta. Ah, kako je srečna! V Betlehemu so vsi trije, pred hlevčkom so, molijo pred jaslicami, v njih pa je Dete tako milo in ljubeznivo; Devica, dobrotna in milostljiva, in tam sveti Jožef, kako ima dolgo brado, srebrno in veličastno... Mamica, oče in ona pa molijo... in ta pesem angelcev, tako mila... Tam je prišel pastirček, prignal je ovčico v dar... in tam je ženica, stara in sključena... Saj jo pozna... teta je! Tudi ona je prišla k jaslicam...

Zazvonili so zvonovi, zabučale so orglje, in ljudje so se zbudili iz pobožne molitve. Zbudila se je tudi Anica iz sanj radosti, in bila je tako zapuščena!

Udrli so ljudje iz cerkve, stisnili so se tesneje v kožuhe in rute in hiteli domov. V srcih jim je pa trepetalo nekaj sladkega, nepopisno prazničnega.

Anica je stopala s teto in mislila na mamico, na dobro mamico. In na očeta je mislila, ki se je izgubil, na očeta, ki ga je tako ljubila!

Prišli sta domov in šli spat.

Kmalu je zaspala starka, saj je bila utrujena od potovanja k sorodnikom; a Anica ni mogla zaspati, želela in hrepenela je k mami.

„Na grob grem, da pomolim na gomili.“

Tiho je vstala, splazila se po prstih do tetine postelje in pogledala, če spi. Spala je trdno. Anica poišče krilo in ruto materino, se obleče in zavije, nalahno odpre vrata in poroma h grobu mamice...

Grobovi so pregrnjeni z bisernim prtom. Križi z zlatimi podobami Kristovimi so ovenčani z belimi sneženimi vencami, ki bleste v srebrni luči. A na grobu mamice ni križa, zlatega in visokega; ni spomenika, marmornatega in gladkega; le majhen lesen križec, ki ga je zasadila ljubezen Aničina.

Stopila je Anica na pokopališče, prekrizala se in pohitela na grob materin.

Na grobu mamice! Plakala je, in njene solze so kapale na beli snežni prt, in mrzli dih božične noči jih je izpreminjal v ledene bisere. Anica pa je molila in plakala; napol klečala, napol ležala na grobu nepozabne matere.

Zvezde so gledale z neba, začudeno in sočutno, trepetale so in šepetale o veliki skrivnosti božične noči... Sveta noč je poljubljala Anico z mrzlim dihom... A ona ga ni čutila, saj je bila pri mami — — —

* * *

Zjutraj je zazvonil stari cerkovnik Marko dan in potem zazvonil še mrtvaški zvon — — —

Anica je bila pri mami!

Stara teta je jokala po Anici; saj jo je ljubila kot lastno hčer.

Šla je k deseti maši in pripovedovala kajzarjevi Marjani, dobri ženici, o lepih lastnostih Aničinih in si brisala solzo za solzo ...

„Nič ne žaluj; Boga bo prosila zate“, reče Marjana. „Bog jo je vzel k sebi, ker jo je ljubil. Nič ne bodi žalostna; zanjo je bila res sveta noč, — blažena noč“.

Bogumil Gorenjko.

POL ZA SMEH, POL ZA RES.

Iz torbe o. Ivana svetokrižkega.

Priredil Josip Balič.

12. Moder svet.

Neki oče, videč, da se mu približuje zadnja ura, pokliče svoje tri sine predse ter jih poslovljaje se takole nagovori: „Ljubčki moji, premoženja vam obilo zapuščam, pa oporoke ne bom delal. Vsi trije ste mi enako mili in dragi, zato boste tudi za menoj enako dedovali. Vse vam dam, vse vam zapuščam. Zato pa upam, da boste za mojo ubogo dušo sami od sebe več storili nego bi vam jaz zapovedal. Moja edina želja je torej, da mi zdaj tukaj poveste, kaj li mislite po moji smrti storiti za mojo dušo?“

Starejši sin se hitro oglasi in pravi: „Ljubi moj oče, dokler bom živel, gotovo ne pozabim moliti za vašo dušo; miloščino hočem s polnimi rokami deliti in za svete maše pogosto skrbeti.“

Nato spregovori srednji sin ter se prav širokoustno takole izjavi: „Nikar se ne bojte oče, precej po vaši smrti plačam 300 zlatov za večne maše, pa tudi cerkev in bolnišnico bogato obdarujem.“

Očetu so bile všeč te obljube, zato se radoveden obrne še do mlajšega sina, da mu tudi on razodene svoje misli.

Odzove se mlajši sin in reče resno: „Ljubeznivi moj oče, komaj dočakam, da vaše mrtvo truplo pokopljejo in cerkvene molitve za vami opravijo, in že bom delil premoženje s svojima bratoma, s tovariši pa bom židane volje. Na vašo dušo se gotovo ne spomnim, ker, ako sami zdaj, ko premorete, načete zanjo poskrbeti, zakaj bi si pa jaz potem za to glavo belil?! In prepričani bodite, da tudi moja brata prav tako storita, dasi vam zdaj obljubujeta zlate gradove. Zatorej, ljubi moj oče, storite zdaj sami, karkoli vam je drago, za svojo dušo, da se ne boste kesali na onem svetu.“

Res modre, zlate besede!

SVETI VEČER.

Zložil Mokriški.

1.

Po gazici gladki
se v kočiji zlati
z iskrimi konjiči
Božič k nam pelja.
Iz kočije stresa
sveti mir skrivnostni
na gorice, polje
in na slednji hram.

Po gazici gladki
se odpeljal Božič —
a zapustil nam je
mir in blagoslov.
In v zahvalo njemu
zdaj praznuje lepo
ga v molitvi vroči
slednji gorski krov.

2.

Mrak na snežno polje lega,
zvezdic vžiga se nebroj;
s svoda pa srebrna luna
zre v dolinski mir, pokoj.

Iz zvonikov milo petje
se zvonov razširja v mrak.
V vas popotnik zakasneli
pospešuje svoj korak.

Iz tujine se povrača
v svojo ljubo rodno vas,
da pod krovom svojih dragih
preživi ta sveti čas.

3.

Radost mladoletno vliva
mi božična noč v srce,
in mladostne, nežne sanje
v starih prsih se bude.

Milo pojejo zvonovi,
čez sneženo plan brné;
sladke sanje o mladosti
v starem srcu mi budé.

Kakor dete se radujem,
ki tja v božji hlevce zre,
ko prilivam lučki olja,
da plamenček ne zamre.

O, da vedno bi ostala
v srcu taka mi pomlad,
kot mi jo prinaša Božič
poln radostnih, sladkih nad.

4.

Odkod blišči ta jasni žar?
Na nebu lune uzreti ni;
nebeške jasne zvezdice
pa siva megla nam temni.

Saj krije goro led in sneg;
pognali čedo zdavnej že
pastirci s sočnih so planin
tja v staje varne in gorké.

Odkod doni ta divni spev?
V planini ni pastircev več,
ki milo bi popevali
mladostnih dni se veseleč.

Jasnino angeli z neba
prinesli na perutih so.
Peruti zlate se blišče,
obsevajo polje, goró.

Prišli prepevat so na svet,
veselo obvestit ljudi,
da se nocoj jim Stvarnik sam
kot Rešenik sveta rodí.

Tam pod snežnim gozdom
kočica stoji;
v kočici pod stropom
lučica brli.

Kočico objema
ivje, sneg in mraz,
v kočici pa smeje
pečke se obraz.

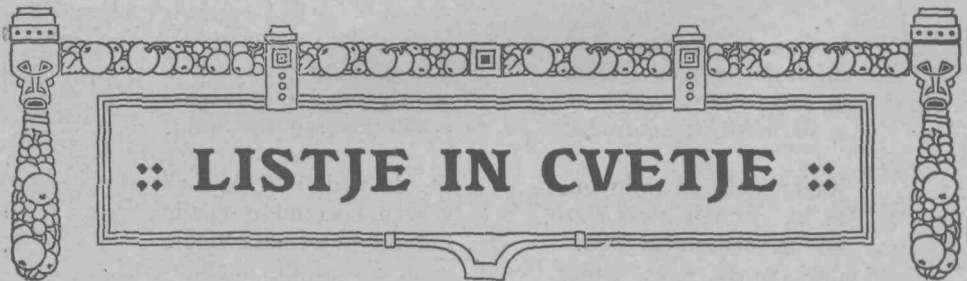
Na zapečku oče
sinku se smehlja,
ki za mizo modro
jaslice rezlja.

V mah pastirce stavi,
kakor zna in ve,
modro vse, kot znajo
čiste le roke.

Plan blešči se v mesečini,
mir skrivnosten po dolini
razprostira mehko krilo.
Sladko pevajo zvonovi,
v cerkev vabijo glasovi —
tam smehlja se Dete milo.

Lučke svetijo mu jasne,
ljudstvo poje pesmi glasne,
srce se radostno smeje.
Nič ne zebe v hudem mrazu,
rdečica na obrazu
vsakega skrivnostno greje.

V srcu se veselje vzbuja,
srcu ni več zemlja tuja —
svet objema večni Oče.
Vse kolena zdaj vpogiblje
tja, kjer Deva Dete ziblje,
vse vzdihuje k Bogu vroče.

Mladi zvezdoznanec.

Solnce. O solncu vam je „Vrtec“ letos že marsikaj povedal. Veste že, kako daleč je solnce od zemlje, namreč 150 milijonov *km*. Znano vam je nadalje, kako silno veliko je solnce. Solnčni premer je 109 krat večji kot premer zemlje in meri približno 1,400.000 *km*. V solncu bi luna brez ovire tekala okrog zemlje, pa bi še ostalo okrog lunine poti mnogo prostora. Ali si more človeški razum primerno predočiti velikost solnca? Kaj naj šele rečemo, ako se vprašamo po naravi našega solnca.

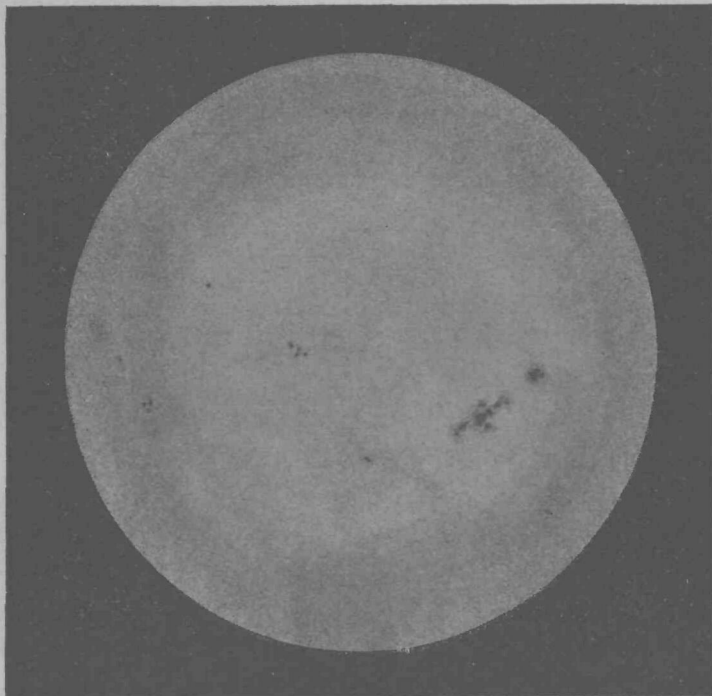
Že svetloba je tako silna, da človeško oko ne more brez škode za svoj vid neposredno pogledati v svetlo solnce. Le kadar preseva skozi meglo, vidimo njegovo ploskev. Zlasti je videti solnce v lepi rdeči luči, kadar ob zimskih dneh zahaja na meglennem obzorju. Da moremo gledati v solnce pri polnem sijaju, moramo oslabiti solnčno luč. To se zgodi na najpreprostejši način tako, da gledamo solnce skozi začrnelo, okajeno steklo. Enako služi tudi prav temno barvano steklo.

Skozi tako steklo vidimo solnce kot okroglo ploščo skoro iste velikosti, kakor je luna. Več s prostimi očmi ne moremo opaziti. Šele daljnogled nam

vsaj nekoliko bolj natančno pokaže solnčno površino. Sl. 12. nam kaže, kakšno se vidi solnce v daljnogledu. Svetla ploskev je na krajih nekoliko manj žareča. Skozi velike daljnogledse se vidi, kakor bi bila površina posuta z zrni. Seveda meri tako zrno 200 *km*!

Kakšno je solnce? Zvezdoznanstvo nas uči, da je silno velika, žareča, ognjena krogla. Tudi na solncu se nahajajo enake kovine, kakor na zemlji, pa so v silnem žarenju, v gorečih plinih. Solnce ima ognjeno ozračje, ki ga tvorijo žareči plini. Zvezdoznanstvo nam pove, da vladajo na solnčni površini strašni viharji. Ti viharji napravljajo na solncu grozne izbruhe, ki se ne dajo z ničemer primerjati, niti ne z najstrašnejšim bljuvanjem zemeljskih ognjenikov. Do ene petinke solnčnega premera visoko segajo včasih plameni kvišku, ki jih bruha solnce.

Na solncu se pojavljajo mnogokrat različne večje in manjše temne točke, posamezno ali v skupinah. Imenujejo se solnčne pege. (Glej sliko.) Zvezdoznanci razlagajo, da so te pege v zvezi z zgoraj omenjenimi viharji. Solnčne pege so včasih tako velike, da jih moramo videti s prostimi očmi. Največja skupina peg se je pojavila v oktobru 1905. Njena dolžina je bila

Sl. 12.

200.000 *km* in širina 130.000 *km*, kar znaša 50 kratno površino zemlje. Pa tudi posamezne pege so včasih tako velike, da bi se več zemelj moglo naenkrat v njih pogrezniti. Pege se premikajo na solnčni ploskvi. Prikazujejo se na enem robu, potujejo preko solнца, dokler se na drugem robu ne skrijejo. Vsled tega so zvezdoznanci spoznali, da se solnce suče okrog svoje osi. Za eno zasukanje rabi solnce 25 dni. Če primerjamo solnčno svetlobo z lučjo lune, bi nam moralo svetiti 500.000 polnih lun, da bi imeli na zemlji dnevno svetlobo.

Znanost je izračunala tudi toplino solнца. Vročina solнца je neizmerna; toplomer, ako bi ga bilo mogoče prirediti za solnce, bi kazal ondi 60000° C. Na zemlji moremo doseči največjo vročino v električnih pečeh do 35000° C. Ta toplina izpremeni vse tvarine in snovi naše zemlje v pline. Kako velikanska je torej toplina solнца! Solnce je s svojo svetlobo in toploto prvi pogoj življenja na zemlji. Ako bi solnce za nas izginilo, to je, ako bi izgubilo svetlobo in toploto, bi nastala vedna črna noč, zemlja pa bi oledenela, vse življenje bi moralo izumreti.

Jos. Dostal.

Rešitev naloge v št. 11.

Slava bodi Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, kateri so dobre in svete volje.

Prav so rešili: Štelcar Jožef, sluga kn.-šk. pisarne v Mariboru; Susman Franc, posestnik na Prevalih pri Preserju; Nadrah Ignacij, tretješolec v Ljubljani; Šavnik Kristina, učenka VI. razreda, Bilje pri Gorici; Zacherl Francišek, učenec v Ljutomeru; Kosi Marija, gojenka v zavodu čč. šolskih sester v Mariboru; Karba Inka, učenka V. razreda v Ljutomeru; Klovbar Štefanka, učenka VIII. razreda v Ljubljani; Pustišek Mihael, davkarski sluga

v Kozjem; Bratuž Josip, Stanič Stanko, Planišček Lavoslav, dijaki v Gorici; Josin Mara, učenka v Ljubljani; Gruden Janko, Retje pri Vel. Laščah; Žargi Maks, v Kamniku.

Listnica uredništva:

Ostoj Gorislav: Nekaj smo priredili. Drugo, kar je porabnega, pride pozneje na vrsto. Kažete talent. — Zvonko: „Zazvonili so zvonovi...“ pa ne dosti ubrano. Ustavili smo jih. — Ivo Danič-Slavkov: V pesmicah je še preveč nejasnosti. — Slavko Planinski: Preslabotno. — Milan Aleksandrovič: Prozo prilično opolimo; pesmice se nam pa zde last tujih gredic. — Vse p. n. dopisnike prosimo, naj pošiljate opremljeno z zadoščno znamko, da nam ne povzročajo kazenskih doplačil. Vsem sodelavnikom: prisrčna hvala!

Vabilo na naročbo.

Naš „Vrtec“ se bode nastopno leto obdeloval za našo ljubo mladino že 40. leto. Pridno so ga podpirali plemeniti slovenski mladinojubi. Vendar si je želel pokojni g. Tomšič in želim tudi jaz vsako leto v vabilu na novo naročbo večjega zanimanja in mnogo novih naročnikov. Naročniki se pri takem listu, ki je namenjen mladini, še hitreje menjavajo kot pri drugih listih. Kolikor mi je znano, nas je prvotnih naročnikov „Vrtcu“ zvestih ostalo (razen nekaj šol seveda) le še 9, in sicer: kan. Fettich-Frankheim Anton, gener. vikar Flis Janez, prof. v pok. Klemenčič Jožef, prof. Kržič Anton, nadučitelj Meglič Simon, župnik Ribar Anton, kan. Špendal Francišek, trgovec Treven Val, in dekan Wieser Andrej. Ta in pa še nekatere druge občeznane okoliščine so vzrok, da število naročnikov ni tako povoljno, kakor bi želeli, zato zopet nujno prosimo, naj bi nam zvesti ostali vsi dosedanji prijatelji, pa privabili še novih naročnikov in pospeševateljev. Posebno naša mladinska lista priporočamo gospodom katehetom.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h. „Angelček“ se oddaja tudi posebej in stane na leto 1 K 20 h. (Na deset izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) — Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angelčku“, naj se pošiljajo, kakor doslej, z naslovom: Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani, ali: Uredništvo „Vrtčevo“ (Sv. Petra cesta št. 78). V Ljubljani se lahko naroča tudi v „Katoliški Bukvarni“.

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike, ki se odslej dobivajo v „Katoliški Bukvarni“, in sicer: 1. „Vrtec“, letnik 1895 in 1897, 1905 do 1909, vezan po 4 K. — 2. „Angelček“, II. — XVII. tečaj, vezan po 1 K. 3. „Mladinski glasi“, uglasbil P. Angelik Hribar (ponatis iz „Angelčka“) I. zv. (s slikami) dvoglasno po 24 h, II. zv. četverglasno po 40 h in III. zvezek dvo-, tri- in četverglasno po 40 h. — 4. „Nedolžnim srcem“, pesmi s slikami (ponatis iz „Vrtca“ in „Angelčka“) po 1 K 20 h kart. in 1 K 45 h lično v platnu. — 5. „Iz raznih stanov“, speval Taras Vasiljev. Z dodatkom „Urban iz Ribnice“. Cena 25 h.

Letna naročnina naj se blagovoli naprej plačevati in kmalu poravnati, kjer je še kaj zaostalega.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.